

Клімук О.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Череватюк В.Б., к.і.н., доцент

ЕВОЛЮЦІЯ ДОКТРИНИ ПРИРОДНОГО ПРАВА

Теоретичні положення доктрини природного права важко приживались на практиці. Історія розвитку людства у ХХ ст. яскраво продемонструвала розквіт і крах тоталітаризму, революції, світові війни, на тлі яких права і свободи людини були нікчемними перед свавіллям державної влади. Саме це стало поштовхом до закріплення норм, за якими державна влада має відповідати перед людиною і суспільством за свою діяльність, ставитись з повагою і дотримуватись прав і свободи людини, надавати їм відповідний захист і гарантії.

Тома Аквінський один із тих, кого вважають автором базового постулату природного права: несправедливий закон взагалі не є законом: сила закону залежить від його відповідності критеріям справедливості. Згідно зі школою природного права, критерії моральної справедливості й добра не залежать від позитивного права і є найвищим принципом, верховенством права. Зрозуміло, що для його прихильників, верховенство права має універсальний характер, і його базові стандарти є перманентними і незмінними для всіх часів і народів. Судові органи Англії та Сполучених Штатів Америки активно застосовували засади природного права у своїй судовій практиці. Декларація про незалежність безпосередньо посилається на природні права людини, а конструкція негативних свобод у Біллі про права Конституції США підкреслює пасивну роль державного законодавця в їх встановленні та визначенні, віддаючи цим належне поза позитивним нормам [1].

Всі напрямки школи природного права засвідчують існування правил, що не є результатом діяльності жодного з творців права. Такі правила визначають критерії справедливості позитивного права і підстави дотримання їх людьми, що можна вважати в дещо спрощеному вигляді суттю верховенства права, згідно з класичною школою природного права. Концепція природного права, яка спиралась на активну природу людського інтелекту, проголошувала невідчужуваність та незмінність природних прав людини, була розвинена у працях Г. Гроція, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо. Історію розвитку сучасних уявлень про природне право та його застосування при здійсненні судового огляду слід розпочати із Гроція Гуго, адже саме в його теорії прослідковується перехід від гуманізму доби Відродження до наукового обґрунтування поняття

природного права та формування школи природного права, засновником якої вважають самого філософа. Для Г. Гроція «матір'ю природного права є сама природа людини, яка спонукає її до взаємного спілкування, матір'ю ж позитивного права є зобов'язання, прийняті за взаємною згодою. Природне право є приписом здорового розуму, яким певна дія, залежно від того, чи відповідає вона природі, чи суперечить їй, визнається або морально ганебною, або морально необхідною, а звідси така дія або забороняється, або ж приписується самим Богом» [2, с. 47-48].

На основі концепції природного права виникла договірна теорія походження держави, викладена Т. Гоббсом в його творі «Левіафан» [3]. Природне право для Томаса Гобса – це «свобода будь-якої людини використовувати свої власні сили на власний розсуд для збереження своєї власної природи, тобто власного життя, і, відповідно, свобода робити все те, що на її погляд є найбільш слушним для досягнення цієї мети» [3, с. 54]. Порівнюючи природне право, в основі якого лежить свобода дій та природний закон, що передбачає обов'язок їх вчинення, Т. Гоббс зазначає, що право і закон взаємодоповнюють один одного, складають одне ціле, оскільки без природних законів природне право не було б реалізованим у суспільстві, а без природного права не існувало б підстав для виникнення природних законів.

Щодо Джона Локка і його ставлення до природного права, то він вважав, що закони, встановлені державою, зобов'язують не самі по собі, не власним авторитетом чи іншим способом, а саме в силу закону природи. Зобов'язання, що накладається позитивним законом, впливає із закону природи, і люди змушені не стільки силою примусу коритися йому, скільки робити це за природним правом. Філософ приходять до висновку, що право є чимось більшим, ніж сукупність зведених у закон правил поведінки, які не відзначаються постійною справедливістю, оскільки істинна справедливість міститься в законах природи [4].

Французький просвітник Жан-Жак Руссо в основу теорії природного права заклав моральні якості індивіда. Він розрізняє «інстинктивне» природне право і «розумне». Розумне природне право виникає з тотожності для всіх людей «всезагальної волі», що формує їх правосвідомість. Для того, щоб перемогти розумне природне право, індивіди повинні шляхом укладення суспільного договору відмовитись від належного їм інстинктивного природного права і підкоритись їх власній «всезагальній волі», тобто індивідуальному праворозумінню. Природне право передбачає синтез свободи і рівності, коли кожен індивід в міру своєї правосвідомості рівний з іншими і, утвердивши таку свідомість, вільний. Таким чином, усе легітимне позитивне право пронизується розумним природним правом, а якщо ні, то позитивне право втрачає свою силу [5].

Впродовж тривалого часу світова філософсько-правова думка базувалась на протистоянні прихильників природного та позитивного права. В подальшому інтерес до природного права відроджується, що стало наслідком гуманізації позитивно-правової норми. Якщо раніше природне право певною мірою відкидало позитивне, а позитивне, навпаки, не визнавало інших джерел права, крім закону, то сьогодні можна помітити деяке їх взаємопроникнення і взаємозв'язок, що яскраво демонструють численні праці вчених із цього питання та приклади закордонної судової практики.. Неухильне слідування закону, цілковите утримання від його тлумачення відповідно до власних уявлень про право змінюється періодом, коли судді надається право не лише широкого тлумачення закону, але і його виправлення.

Література

1. Філософія права: навч. посіб. / О.Г. Данільян, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін.; за ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данільяна. Харків: Право, 2009. 208 с.
2. Гроцій Г. О праве войны и мира: репринт с изд. 1956 г. Москва: Ладомир, 1994. 868 с.
3. Томас Гоббс. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Москва: Мысль, 2001. 608 с.
4. Коркунов Н.М. Міжнародне право: лекції. СПб.: Видання Лейтенанта Шидловського, 1886. 344 с.
5. Сливка С.С. Природне та надприродне право: у 3 ч. Ч. 1: Природне право: історико-філософський погляд. Київ: Атіка, 2005. 224 с.

УДК 340.984.12:97(043.2)

Kovrygina O., higher education seeker
first (bachelor) level,
National Aviation University, Kyiv, Ukraine
Scientific advisor: Vodolaskova K. Yu., Ph.D., Associate Professor

US POLICE: HISTORY AND LESSONS FOR TODAY

Nowadays, the US police work very well and efficiently. Ukraine should pay attention to foreign police, to improve their work, it is possible to follow someone's historical path. There is even a method to become successful: to repeat the path of a successful person. This is how Ukraine can repeat the path of development of the police of another country.

There is no single police department in the United States; therefore, the term "US police" is used informally. Instead, each state, as well as each major city, and sometimes even a smaller town, has its own police department,